

HORVÁTH CSABA

VÁLTOZTASD MEG ÉTELED

I.

■ Az emlékezetes, Schlegel-féle Athenaeum-töredék szerint „Jegyzeteket fűzni egy vershez annyi, mint anatómiai felolvasást mellékelni egy sült-höz.”¹ Ez a mondat nem csupán azért érdekes, mert ezek szerint az irodalmi művekhez fűzött kommentár olyan anatómiai előadás, amely nem pusztán csökkenti a kulináris élvezetet, de egy olyan világban hiteles, melynek paradigmái között az esztétikai megközelítés nem szerepel. Sokkal inkább a hasonlat ténye a fontos: a mű és értelmezése, azaz a sült-vers és az anatómiai felolvasáskommentár összekapcsolható.

Van elmélet, amelyik a kultúra kezdetét a hússütésben, van, amelyik a gabonafeldolgozásban jelöli ki. Az evés tehát nem pusztán biológiai szükségszerűség, hanem az étkezés a társas esemény interperszonális akcióin túl kultúrát épít. Az étel, amit megesznek, illetve ahogyan és akik elfogyasztják, egyben egy kultúrát is kijelölnek.

Ugyanakkor a bűnbeesés is az evéssel függ össze. Az első magyar szöveg is összekapcsolja az evést és az elkárhozást: „nem csupán magának, de minden ő fájának halált evék”. Ha a magyarban az étel szó etimológiája valóban az eledelel vagy az eleség szavakra megy vissza, akkor az élet és az étel nem csupán a táplálkozás szintjén függenek össze egymással.

Az étkezés a vendégség szakralitásából őriz valamit. Az isteneknek felajánlott eledeltől a

**A közös evés
közösséget alkot.
Társas cselekvés, amely
a közösség számára
kijelöli az időt.**

keresztény áldozásig a szertartások az univerzumban jelölik ki az ember helyét. S ha az *Asztalt terítesz nékem az én ellenségeim előtt* szakrális szintjéről leszállunk, a közös étkezés ünnepe akkor is megmarad, ha a közös étkezés kapcsán a gadameri ünnepről beszélhetünk.

A közös evés közösséget alkot. Társas cselekvés, amely a közösség számára kijelöli az időt. Gadamer *A szép aktualitásában* az ünnep meghatározásával egyben a vendégség fogalmát is meghatározza: „Az ünnep tapasztalatához elválaszthatatlanul hozzátartozik, hogy nem tűri az emberek elszigetelődését egymástól. Az ünnep közösség, s magát a közösséget ábrázolja, mutatja meg annak tökéletes formáját. Az ünnep mindig mindenki számára van.”²

A modernitásban ez a két hagyomány, egyfelől az étkezés és a halál, másfelől az egyén és közösség átalakuló paradigmái keresztezik egymást.

A legjobb példát erre a magyar olvasónak azok a Krúdy-képzetek jelentik, amelyekben nem kevés szerepe van Huszárik Zoltán 1971-es *Szindbád*-filmjének. S bár a Kádár-korszak csúcspontjáról visszanezve a híres vendéglői jelenetek értelmezését az eltűnt aranykor iránt érzett nosztalgia is konstruálta, nehéz nem észrevenni, hogy Krúdy hősei mindig egyedül és egyáltalán nem az élet teljessége miatt esznek. Az *Isten veletek, ti boldog Vendelinek* hőseit kiszolgálja a Vendelin nevű pincér, s *Az utolsó szivar az Arabs Szürkénél* hasonló megoldása is csupán a nyugalmazott huszárezredes újabb és újabb gasztronómiai önkínzását és magányát emeli ki.

A középen álló úr és a mellette álló, őt kiszolgáló szolga dramaturgiája színpadi megoldásként sem ismeretlen. Legismertebb formája a *Don Giovanni* utolsó előtti jelenete, amikor Mozart operájának hőse vacsoravendéget vár, ám a halál, az elkárkozás, esetleg a csömör megtestesítőjeként megjelenő Kövendég elragadja a címszereplőt.

Don Juanhoz hasonlóan Szindbád is az esztétikai stádium szintjén áll, és az érzéki zsenialitás jellemzi őt. Szindbád Don Juan-parafrazisnak számít, ám Krúdynál az íz a zene szerepét tölti be. Ha Kierkegaard szerint Don Juan az eszmei és az egyéni létezés között lebegve a zenét kapja meg hiteles létezőmódnak, akkor megkockáztatom, hogy Szindbád számára az íz ugyanúgy érzéki, a fogalmak számára nehezen megközelíthető jelenség, mint Mozartnál a hang. Ráadásul, ahogyan a botfűlű nem élvezi a zenét, az ízekre nem fogékony ember nem értékeli az ízeket.

Sőt Krúdy hőseiből, ugyanúgy, mint Don Juanból, hiányzik a tudatosság. Sívárog csupán, és élvezi a sóvárgás kielégülését. Erre példa, amikor az étkezés sorrendjét felrúgva marhahúst kér Vendelintől: „– Eh, mit bánom én a maguk étkezési rendjét! Ki vagyok én, hogy maguk nekem előírják, hogy mit egyek? – kiáltott fel váratlan szilajsággal a vendég.”

Krúdy privát ura nem a gyönyör reflexióját hordozza, hanem az élet esztétikai értékét akarja lerombolni: „Persze nem volt igaz, amit Privát úr mondott, mert dehogy is ösmerte leánykorában Patience-ot, de valamivel meg kellett keseríteni ezeket a férfiakat, akik még enni tudtak, és örvideni tudtak egy méltatlan nő emlékének.”

A „még enni és egy méltatlan nő emlékének örvideni tudó férfiak” kapcsolatot nyilvánvalóan ironikus. Az *Utolsó szivar az Arabs Szürkénél* öregedő ezrede-se valójában a halálra készül azzal, hogy kiszakad megszokott gasztronómiai környezetéből, miközben az első sorban is megjelenő éhség a feleslegesen élt élet elszalasztott lehetőségei miatt sürgetővé vált zsigeri reakciót jelzi: „Az ezre-

des, aki legfeljebb annyit szokott gondolkozni az élet és halál dolgai felett, mint egy bástya a sakkjátékban, fertelmesen megéhezett”.

Az ezredes úgy viselkedik a ferencvárosi kocsmában, mintha a kaszinóban lenne, s élete, melyet maga mögött készül hagyni, azon delikátesz élvezetekben jelenik meg, melyek a külvárosi kocsmából nézve nem pusztán ismeretlenek, de nevetségesen inadekvátak is: „Mondom, az osztrigát is nagyon szeretem, de so-hase ettem meg többet két tucatnál. Egy barátom ugyanis abba halt bele, hogy huszonnyolc osztrigát evett meg együltében. Huszonnyolc darabot, az igaz, hogy a kisebb fajtából. Más dolog a polip, a tengeri pók, amelyet fejszével szoktak agyonütni a halászok. A tengeri pók lábai savanyú pácban, bőséges vöröshagymában, borssal, fűszerrel éppen olyan ártatlan eledelek, mint akár az angolna. Nincs itt maguknak valamely szalámi-csutkájuk? – kérdezte hirtelen nyugtalankodva az ezredes, mintha szalámi-szagot érzett volna.”

Móricz Zsigmond *Tragédiája* már a hiányt, a gadameri ünnep lehetetlenségét konstatálja. Kis János létminőségének minden, hiányként megnyilvánuló jellemzője az étkezés metaforarendszerében nyilvánul meg. A családjához való viszony az alábbi mondatokban: „Kis János megette az almásételt, amit szeplős, málészájú fia, aki ijesztően hasonlított hozzá, kihozott utána. [...] Senki sem törődött vele, a tulajdon fia sem. Ez elővette a cserépfazekat, s belenézett, nem hagyott-e az apja egy kicsit neki is benne? Bizony nem hagyott.”

Az ünnep közössége Kis Jánosnál nem létezik. Sem az otthoni étkezéseknél, sem az esküvőn. Sőt nemcsak egyedülléte nyilvánul meg az evés aspektusából, de Móricz az öngyilkos habzsolás kisszerűségét és a létbeli szegénység kiszolgáltatottságát a dicső múlt hősiességével állítja szembe: „Kis János egy zugba került; annál jobb. Fálnak veti a hátát, s akkor hadd jöjjön az ellenség. Ezzel a vak és vad elszánással szállott szembe valamelyik őse egy kétezer emberből álló török sereggel. Hozták a levest.” A *Tragédia* paradox módon éppen az irónia eszközeivel irányítja az olvasási stratégiát.

Az élhető lét hiánya Krúdy ezredese és Móricz szegényparaszt-figurája számára egyaránt szorongást okoz. Heidegger szerint a „A szorongás mitől-jében a »semmi az és nincs sehok« nyilvánul meg. A világon belüli semmi és sehok dacossága fenomenálisan azt jelenti: a szorongás mitől-je a világ mint olyan.”³ Ez a szorongás mindkettejüknél megjelenik, s a szorongás okozta fizikai rosszulét mindkét alkalommal az éhséghez, illetve a telítettséghez tartozik: „mellénygombja tájékán azonban megmozdult valami idegszál, amelyről idáig vajmi keveset tudott és az idegszál megint fertelmes éhséget jelentett gazdájának” (Krúdy); „Nem érezte az étel ízét. Nyomást érzett odabent és szeretett volna levegőre menni. Vagy legalább káromkodni egy nagyot, keserveset. És végtelen fájdalommal, irigységgel nézett körül a népen. Mindenki vidám volt, nevetett, habzsol. És ő már tudta, hogy vége.” (Móricz)

II.

■ Parti Nagy Lajos életművében visszatérő téma az evés, illetve az evés kiforgatása. Az *étkezés ártalmassága* mellett *A hullámozó Balaton* azért különösen érdekes, mert ez a novella úgy utal Móricz *Tragédiájára*, hogy a novella alapján készült film, Pálfi György *Taxidermiája*, úgy vonja vissza Huszárik *Szindbádját*, ahogyan Hajnóczy Márai-novellái a Krúdy-, Márai-féle Szindbád-novellák hangulatát.

Parti Nagynál a zabálás sportként jelenik meg, tehát az ember képességeinek a kiteljesítésére tett fizikai kísérletként. *A hullámozó Balaton* hőse, Kafka ismert novellájával szemben nem éhezik és nem művész, hanem zabál és sportol. A szöveg alapvetően groteszk jellege nem csupán a tematikából vagy a részletes leírásokból következik, hanem abból az alaphelyzetből táplálkozik (bocsánat), hogy valójában nem sporttal, hanem a sport paródiájával van dolgunk: az evés nem képessé tesz valamire, nem lehetőséget teremt, hanem maga válik céllá. Mészöly a *Saulus* kapcsán azt nyilatkozta, azért választotta a könyve bibliai motívóját, mert az sportfogalmakban és -hasonlatokkal mond el egy nagy parabolát. A sport lélek nélkül semmi. És a lélek is az, sport nélkül. Csak helyére kell tenni a szavakat, a szavak értelmét és gyakorlatát.

A csakis fizikai szinten létező, kulturális kontextusból kiemelt ételek elfogyasztása olyan bizarr helyzetet hoz létre, amely a zabálás hétköznapiságát a kiválasztottság rendkívüliségével keresztezi: „Egyszer még a Biszku elvtárs is megtekintett minket, hozta a tévé is, ugye, harmincadik évforduló volt, és szóltak az asszonynak a kerületnél, hogy mégis, nem-e illene valamivel előrukkolni. Valami széppel. Akkor aztán vállalati segítséggel, meg a Pártbizottság is megnyomta, szóval kaptunk egy mázsa vörös kaviárt. Feketét azt nem lehetett, de ennek is nagyon örültünk.”

Az evés amúgy is a Kádár-rendszer esszenciája, mely most is pótcselekvés egy olyan korban, amely a személyiség kiteljesedésére nem ad lehetőséget: „Gizi még eléggé agilis volt, főleg ő forszírozta, hogy hát mozgolódjunk valamit. Bejárt a Nótanácsba, meg ilyen helyekre, tartott beszámolót az úttörőknek, gálázott munkásör-lakodalmakon, és rádumált engemet is. De kellett is valami tényleg, úgyhogy elkezdünk ilyen felajánlásokat tenni az asszonnyal, hogy például Pártkongresszus, Novemberhét, meg a Magyarország felszabadulása, ilyesmiket.”

Másrészt, ahogy már korábban is láthattuk, az evés most is a létfelejtéssel függ össze: „Meg főleg az, hogy nem kíváncszom. Befelé élek, hullámozik bennem a végtelen. És már csak magammal versenyzek, vagy hogy nevezzem, nem is verseny ez. Bemutató. Megmondom, ahogy van, békesség van bennem, lassú várakozás.”

A személyiség kiteljesedésére nincsen tehát mód, de a személy kiteljesedésére igen. A hízásra, a taxidermiára. Az egyre nagyobb test egyre szűkösebb térben helyezkedik el, míg a végén egy szobában ülve s onnan nem mozdulva minden mozgás megszűnik: „Így aztán lassan minden elmaradt, nem is bánom, elég vagyok magamnak, bezárkózom ide, lebontok és építkezem. És hallgatom az enyéim szívedobbanását, a kis főtörködésüket. Azt is meghallom, ahogy a szövétállományuk gyarapszik, mindent. Azt mondja a fiam, hogy megcsináltatja rendesen a bejáratot, elég volna a konyharészt kicsit kibontani, elférne a kétszárnyú ajtó. De akkor is, negyedik emelet lift nélkül, minek?”

*A Hullámozó Balaton*t a Krúdy-novellákhoz és Móricz *Tragédiájához* kapcsolja az is, hogy az evés nem annyira az élet kelléke, inkább a halálé. A sportzabáló feleségről megtudjuk, hogy majdnem meghalt, s a zabálóbajnok is a halálra készül. Am a halálra *előbb meg kell érn*i szorgosan, te erre, én arra.

*A hullámozó Balaton*ban az evésnek nem is valamilyen esztétikai vagy fizikai élvezet a célja, hanem a pusztá teljesítmény. Nem véletlen a szövegalkotó monológ műfaja: itt nincsen másik ember, akivel beszélni lehetne. Be se férne ebbe a beszűkülő világba, amelyben a novella végére éppen az emberi lét számoltatik fel: És etetem a macskáimat. Van egy, a Gizella, az százhét kiló, ötvenhárom magas, cirnos. Abból lesz valami. Az megeszi a tíz kiló margarint, ezt az olcsóbbat. Napi két órán át külön rágatok vele, van ilyen csehszlovák gumitégla, főleg azt.

De a Balaton szeletre csak fű, csak karmolja a levegőt. Nem is tudom, néha elgondolkodom, lesz-e még, aki ezeket az új kis hülyéket elviszi tanulmányi sétára az Édesárugyárba.”

Itt is elmosódik a határ ember és állat között, ahogyan azt a Móricz-novella utolsó soraiban is láthattuk: „Az eperfához ért, mikor megszabadult a bajtól. A torkán szorult darab, amely már szinte megfojtotta, visszacsúszott a szájába. Szemébe könnyek gyűltek, s állkapcsát olyan keményen vágta össze, hogy éket se lehetett volna közé verni. Azzal a szenvedély részegségével mondta el magában: – Dögölj meg, kutya.”

Ugyanakkor a gyerekkort idéző Balaton csokoládé mégis elégikus hangulatot teremt, még akkor is, ha oda a főhős már soha nem juthat el: „Állnak a kicsikék sorban, mint a dominó, rájuk irányítom az állólámpát, Badacsonyból lehet ilyen a kilátás napos időben, vagy inkább Tihanyból, nekem az már mindegy, de az öreg Jenő úgy mondja, hogy Tihany. S hogy porzik a fény a vízen, mint varietékban a flitter. Csak meglököm az elsőt, és hullámszik az egész.”

III.

■ Az ünnepet Gadamer a saját időhöz kötötte.⁴ Az alábbiakban az étkezésben megnyilvánuló saját idő hiányára hoznék példát, amely Petri György *Az szakácsnak Marseillaise-e* lesz. A magyar közösségi-politikai költészet megújítójának számító költő esetében különösen érdekes a vers. A *szakács* és a *Marseillaise* szavak ironikus távolságot teremtenek, melyet csak felerősít egyrészt a 18. századi stílus régiessége, másrészt a Felvilágosodás irodalmában oly fontos levél megszólalási módja.

A *Marseillaise* asszociációs bázisát meghazudtolva a szöveg a passzivitásról szól. A megszólított, a szerkesztő Réz Pál egy banális beleset miatt (a trolibusz után futva elesett) képtelen elhagyni a lakását, s a költő ebédet készít neki. A francia forradalom emblematis dalával szembefordulva a vers a főzés s így az evés lehetőségét éppen a forradalom elfelejtésének és a történelemből való kimaradásnak a megjelenítésére használja.

A vers, a gourmand recept dacára – vagy talán éppen azért – az egyéni és a közösségi hallállal foglalkozik: „Igaz: van tüdővizenyőm, van légmelle / (orvosi műszóval pneumothorax) / és különben is: „Főúr, fizetek, volt / két rákom, és egy életem, mit...”

A betegségek felsorolása a rilkei saját halál lehetőségét zárja ki. Az intertextus alapján Petri verse azt a Flaubert-t idézi meg (*én közben írok, újra olvasom Flaubert-t.*), akinek *Bovarynéja* a saját élet hiányának egyik első világhírű szövege. Egyik fő motívuma pedig az öröm nélkül, folyamatos pótcselékvésként a könyvön végigvonuló évés. Sőt, amikor Emma felkeresi lelki problémáival a plébánost, az alábbi tanácsot kapja: „– Rosszul van? – Bizonyosan egy kis gyomorrontás, nem lehet egyéb!”

Az egyéniséget kapcsolja ki a *Marszíliai ének*ben a történelmi mérték. A francia himnusz tele van a tömeges halál metaforáival: „A vérszopó tirannusfajzat / mellekre szegi fegyverét / s véredbe mártja rút kezét, / [...] Rontsunk, rontsunk / a vérszomjúkra, / szabdaljuk halmokra!”

Ezért különösen ironikus, ahogyan egy himnusz, a forradalmat paradigmává tevő francia nemzet énekének kvázi szakrális szintje ütközik a receptkönyvvel. Petri a forradalmi harc pátoszát vetíti rá az ételt készítő szakács pragmatikus érzéketlenségére. A „halmokra szabdalt vérszomjúak” halálának részlete a Petri-

vers pialeírásában ugyanúgy visszajön, mint a forradalom énekét jellemző habzsolás vágya, amely ott az öldöklésre, itt az evésre vonatkozik. Ráadásul dupla csavarral van dolgunk: egyrészt pótcselkvés a forradalom helyetti evés. A költő több verséhez hasonlóan most is a történelemből való kimaradás válik fontosá, mint a Catullus-Horatius parafrázisok esetében. Ha a „piac a szakácsember agorája. / A zabakészítés Athénje” sorok a kollektív élet hitelét vonják vissza: Agora helyett marad a piac, az athéni demokrácia közösségi paradigmája helyett az kis csoportok menekülése, a közös evés és a zabakészítés. Ezt jól mutatja, hogy a vers leghosszabb része maga a recept leírása.

Másrészt a közügyektől a magánélet szférájába való visszavonulás sem valódi alternatíva. Sem a vers születésének pillanatában, sem azóta nem megszokott a „halpiac” kínálatának a leírása: „Halat – legkevesebb – kilenc fajtát veszünk, úgymint: / nyelvhalat, nyúlhalat, compót, ángolnát, durbincset, / kőfejű murénát, tengeri pisztrángot, süllőt, kecsegét, / cápauszony nem rossz, ha van, de megfelelő édesvízi / halfarok is, egy-két sügér ugyancsak nem árt.”

Ezért aztán az evés esztétikai kategória helyett a vágy pótcselkvése lesz: Petri verse a történelem-alakítás lehetőségének az illúzióvá nyilvánítása mellett azt is reprezentálja, hogy mind a politika alakítása, mind az étkezés gourmand élvezete idegen az élet megszokott mindennapjaitól. Petri szakácsa akár Büchner Dantonja számára is főzhetne, gondoljunk csak a Wajda-film vacsorajelenetére, amikor a gyomorbajos Robespierre és a forradalomban csalódott, de igen jó étvágyú Danton találkoznak.

A vers rímeinek akusztikája egyszerre állítható párhuzamba az ételkészítés ritmusával és az ízek harmóniáját némileg feleslegessé tevő evés gépiességével: „A sárga- és a fehérrepát vékonyra fölkarikázzad, / pár órát mindkettő olívaolajban ázhat, / aztán abárold őket provánszi fűszerekkel, / és pihenjenek így, amíg el nem jön a reggel. / Keverjél ezután el tejjel kapribogyót, / és ha van éppen a háznál, darálj bele sós mogyorót”.

Am leginkább az utolsó két sor elgondolkodtató: „az asztal közepére kerüljön ehető, azaz rántott bodzavirág / És ehetünk máris! Ugye mégiscsak szép a világ?”

A magyar költői hagyomány legrégebb s talán legismertebb összecsengését a vers két nagyon ellentétes szemantikai mező összeérintésére használja fel. Az *Ómagyar Mária-síralom* a világozság és a virág pozitív képeit vetíti egymásra, Petri ezt a rímet egy már-már impresszionista festményt idéző leírásba helyezi bele. A virág azonban ehető: esztétikai és kulináris értéke nem választható külön.

A vizsgált szövegekben a gasztronómiai utalásrendszer mindig kapcsolatban áll a művészettel. Krúdy *Utolsó szivarjában* a hentesné Vajdát olvas, akit az ezredes nem ismer. Móricz szövege pedig enyhe ironiával, az irodalmat a biológiával ötvözve így ér véget: „A körorvos másnap fölboncolta, s meg volt győződve felőle, hogy pontosabban és biztosabban megállapította e tragikus hős halálának okát, mint valaha drámaíró tette.” Parti Nagynál a hullámozó Balaton leírása inkább képeslap lehetne, mint festmény: „Badacsonyból lehet ilyen a kilátás napos időben, vagy inkább Tihanyból [...]. S hogy porzik a fény a vízen, mint varietékban a flitter.”

Petrinél a festményszerűséget és a Flaubert-újraolvasást említettük, ám a legfontosabb talán az alábbi mondat: *művészi* ételsorokon töröm fejemet. S ha egy ételsor lehet művészi, ám az étkezés pótcselkvés, akkor a művészet is csak helyettesítésre szolgálhat. Ez az oka annak, hogy a művészeti allúziók mindig ironikus kontextusban jelennek meg. Mert a művészet lehet, hogy itt van, de az élet máshol van.

■ Spiró *Apám evett* című versében az élet és a halál szembeállítása hasonló módon nyilvánul meg, mint a szerző egyik legjobb novellájában, az *Apámmal a meccsenben*. Míg ott a futballmeccs forгатaga, itt a halálos beteg apa étkezése ellenpontozza első olvasásra a halált. A novellában a magyar válogatott az újabb döntetlennel nem jut ki a világbajnokságra, és a csapat kudarca az apa személyes életének párhuzama lesz: „Vége. Nem jutottunk a világbajnoki döntőbe. Egyszer sem szenvedtünk vereséget. De győzni sem tudtunk egyszer sem.”

A beteg számára előírt étkezés nem örömforrás, hanem a versben is megjele-nő ismétlés miatt olyan kötelesség, mely az élet fenntartása helyett általános érvénnyel a halál előkészítője, szobája lesz: „Rizseshúst, salátát evett / apám és hátán nőtt a rák. / Azóta ha bárkit enni látok, / apám emeli kanalát. / Mind úgy zabál, hogy a saját halálát / hizlalja, amíg eleven. / Ha apám akkor éhenhalt volna, / még ma is itt ülne velem.

Esterházy korai pályájának egyik legfontosabb szerepe a pincér, a főúr, kocsmáros, fogadós, aki kiszolgálja a vendéget, szolgálatot teljesít: „Magamról annyit, hogy a leglényegemig pincér vagyok, ezen nem változtathat semmi sem, egy más foglalkozás sem.” Sőt a kezdő pincér első szakmai élményét a fiatal író első próbálkozásaival állítja párhuzamba: „Szép káprázat ez, amelyhez a technikai tudás biztonsága és arányérzék szükséges.”

Leghíresebb ételleírásai azonban a kudarchoz, az elérhetetlenhez kapcsolódnak. Sőt olykor a pincérek is ügyetlenek. Amikor a *Ki szavatol a lady biztonságáért* lakája elejti a barokk festményt idéző kucsmagombamártásban enyheden és kellemesen illatozó sült fajdkakast, nem csupán a tükör lesz mocskos, és az étel vész kárba, de minden író vágya is megvalósul: jel és jelentés összeér. „S ott áll a kurfürst jobbjágya, haja izzadtan tapad homlokára, és hangjában különös, őrült triumffal kiáltja: MEGVAN! ME-EG-VA-AN!”

A *Harmonia Caelestis* egyik legemlékezetesebb jelenetében Édesapám a nyugati rokonok bónjait felhasználva elviszi övéit a külföldiek számára fenntartott Kárpátia étterembe. Az Esterházy-család tagjai utazók lesznek a saját városukban, méghozzá a kitüntetett fajtából: jár nekik a bennszülötteknek elérhetetlen béka-comb, még ha romlott is, és az osztályon felüli kiszolgálás, jöllehet hülyének nézik őket, sőt talán gyűlölik is. A ház ajándékként kihozott zalai rákragu sem sokkal frissebb, csak a konyhán ráküldték azt a kis kapros mártást. Az éttermi ebéd-lőasztalnál valójában két hamiskártyás játszik egymással: mindenki csal, s ezt mindenki tudja, jöllehet nem képes, és talán nem is akarja bizonyítani. Közép-Európában ez a tisztesség egyik szinonimája lehetne. Bűdös, de még ehető.

S aztán a *Hasnyálmirigynapló* legkeserűbb szócicce: a rák mint betegség és mint étel összejátszása. Összecsúsznak a Bécsből hozott finomságok, a töltött padlizsán, az articsóka és a fokhagymás rák, valamint a rák gyakorlati ízei: gyógyszerek, étkezés, lélek.

Halált eszünk.

■ JEGYZETEK

1. Friedrich Schlegel: *Philosophical Fragments*. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1991. 23.
2. Hans-Georg Gadamer: *A szép aktualitása*. T-Twins, Bp., 1994. 62.
3. Martin Heidegger: *Lét és idő*. Gondolat, Bp., 1989. Ford. Vajda Mihály, Angyalosi Gergely, Bacsó Béla, Kardos András, Orosz István. 341.
4. Gadamer: i. m. 66.